

تعاون و همکاری در بین نوجوانان با تاکید بر بیانات مقام معظم رهبری

اسماء معمري^۱

چکیده

همکاری و تعاون در بین نوجوانان با تاکید بر بیانات مقام معظم رهبری امری بسیار مهم و حیاتی است و آیت الله خامنه‌ای، رهبر معظم انقلاب اسلامی، همواره بر این موضوع تأکید داشته‌اند و اهمیت تلاش و همدلی در کنار هم را برای تقویت جامعه و کشور بیان کرده‌اند. اهمیت تحقیق از این بُعد است که حضور و فعالیت نوجوانان در امور اجتماعی و فرهنگی، اقتصادی و سیاسی و همکاری و تعاون در بین آنها، باعث ایجاد فضایی مثبت و سازنده برای رشد و توسعه خود فرد و پیشرفت جامعه می‌شود.

کلید واژه: تعاون، مقام معظم رهبری، نوجوانان، همکاری.

مقدمه

یکی از مهم‌ترین خصلت‌های پسندیده انسانی، وجود تعاون و همکاری در انجام کارهاست و در تعالیم اسلامی هم به این مهم تأکید شده است. همکاری یکی از مهم‌ترین مهارت‌های قرن بیست و یکم است. دانش‌آموزان باید در زندگی شخصی، حرفه‌ای و تحصیلی خود بتوانند با دیگران همکاری کنند.

یکی از مفاهیم کلیدی و حیاتی در جوامع انسانی، تعاون است که نقشی اساسی در پیشرفت و توسعه جوامع انسان‌ها ایفا کرده است. تعاون به عنوان یکی از اصول حیاتی زندگی اجتماعی، اقتصادی، و فرهنگی، در انواع مختلف و در ابعاد گوناگون در جوامع به چشم می‌خورد. از تعاون

^۱. طلبه سطح ۲، مدرسه علمیه معصومیه یزد.

در سطح کوچک و خانوادگی گرفته تا تعاون در سطح بین‌المللی و بزرگ نقش خود را در جامعه ایفا کرده و زندگی بشر را متحول کرده است.

تعاون و همکاری به معنای یک دیگر را یاری کردن یا یاری کردن برخی، برخی دیگر را آمده است.^۱

ضرورتی که در پرداختن به این مطلب مدنظر بود این است که نوجوانان به با اهمیت بودن تعاون و همکاری پی ببرند و با دیدگاه مقام معظم رهبری در این زمینه آشنا شوند. هدف نگارنده پاسخ به سوال اصلی تحقیق و بیان فضیلت تعاون و همکاری در انجام امور زندگی است. لازم است در ابتدا به این نکته اشاره کنیم که تعاون و همدلی بر پایه خودآگاهی بنا می‌شود.

مقالات و کتاب‌های متعددی راجع به تعاون و همکاری نگارش شده ولی هیچ منبعی که به طور مستقیم به همکاری و تعاون نوجوانان از دیدگاه رهبری بپردازد، یافت نشد. مختصراً مقالات و کتاب مرتبط با موضوع برای آشنایی بیشتر مخاطب با موضوع عنوان می‌شود:

کتاب «تعاون و همکاری»، نوشته محمد معصومه عیوضی، ناشر: سازمان نهضت سواد آموزی، ۱۳۷۴، مقاله «همبستگی اجتماعی و مشارکت عمومی»، نوشته علی باقی نصر ابادی، منبع حصون ۱۳۸۴، شماره ۴، کتاب نشان از آخرین بی‌نشان، نوشته علی مقدادی اصفهانی، انتشارات جمهوری، ۱۳۹۹.

امتیاز و نوآوری مقاله حاضر نسبت به مقالات دیگر این است که ضمن بررسی تعاون همکاری و تعاون نوجوانان به جمع‌آوری دیدگاه رهبری در این حیطه پرداخته است.

۱. مفهوم‌شناسی

۱-۱. تعاون:

تعاون [تَوَّعَدُ] (ع مص) هم پشت شدن. (زوزنی). یکدیگر را یاری کردن. (دهار) (ترجمان جرجانی ترتیب عادل بن علی) (منتهی الارب) (ناظم الاطباء). یاری کردن بعض قوم بعضی دیگر را. (از اقرب الموارد). با هم مددکاری یکدیگر کردن. (غیاث اللغات)

^۱. دهخدا، علی اکبر، لغت نامه دهخدا، انتشارات دانشگاه تهران.

(آندراج) : از خار و خاشاک و شاخ و بال بیشه ای که در آن حوالی بود دسته‌های فراوان به تعاون دستها فراهم آوردند و غور آن خندق بینباشتند. (ترجمه تاریخ یمنی چ اول تهران ص ۲۵۰)

واژه تعاون عربی است و معادل قرانی آن همکاری و یاریگری است. ابن منظور، نیز تاج العروس، ذیل عون، سلیم، ۵)

در زبان فارسی نیز واژه‌های بسیاری وجود دارد که با کلمه تعاون مترادف به نظر می‌رسند مانند معاونت، دستگیری، یاری، مساعدت، مشارکت، مدد و...

۱-۲. همکاری:

این واژه به معنای با هم کار کردن؛ به یکدیگر کمک کردن در کاری؛ هم‌پیشگی و شرکت در کاری در فرهنگ عمید به کار رفته است. همکاری . [ه] (حامص مرکب) هم‌پیشگی. شرکت در کاری. (آندراج) :

از هم آرایشی و همکاری.

هم‌کاری با این واژه‌ها مترادف و هم‌معنی است: معاشرت، همراهی، هم‌یاری، دستیار، شراکت، هم‌پیشگی، همدستی، هم‌شغلی، هم‌قطاری.

۳-۱: مفهوم فلسفی تعاون:

در آثار فلسفی، بر این نکته تأکید شده است که، انسان‌ها برای تأمین سعادت خود در زندگی و وصول به کمال نیازهایی دارند که به تنهایی نمی‌توانند آن‌ها را برآورده سازند، از اینرو باید جامعه تشکیل دهند و به یکدیگر یاری کنند؛ بنابراین، اساس اجتماع مدنی تعاون و همکاری و مبادله منافع است. حتی گفته‌اند که تشکیل دادن جامعه و تعاون برای انسان‌ها جنبه فطری دارد.

تفاوت‌های افراد جامعه از نظر توانایی‌های جسمی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و جز اینها نیز اقتضا دارد که در ابعاد گوناگون زندگی یاور یکدیگر باشند.

ویژگی‌های تعاون به شرح زیر است:

همکاری: تعاون بر اساس همکاری و تعامل میان افراد و گروه‌ها بنا شده است. افراد با اشتراک منابع و توانایی‌های خود به یکدیگر کمک می‌کنند.

اهداف مشترک: در این نوع مشارکت، افراد یا گروه‌ها به دنبال دستیابی به هدف‌ها یا

اهداف مشترکی هستند که به وسیله تلاش گروهی محقق می‌شود.

تبادل اطلاعات: مشارکت و همکاری از تبادل اطلاعات و تجربیات بین اعضا بهره می‌برد تا بهترین تصمیمات اتخاذ شود.

تقسیم مسئولیت‌ها: اعضا در یک تعاون وظایف و مسئولیت‌ها را میان خود تقسیم می‌کنند تا کارآیی بیشتری داشته باشند.

اعتماد: تعاون به ایجاد اعتماد میان اعضا می‌انجامد، که اساس همکاری موفق است.

۱. آثار همدلی و تعاون

۱-۱ - قرب به خداوند

یکی از ثمرات مهم تعاون و همکاری نزدیکی به خداوند و مردم است. همان‌طور که پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) می‌فرماید: «السَّخِيُّ قَرِيبٌ مِنَ اللَّهِ ، قَرِيبٌ مِنَ النَّاسِ ، قَرِيبٌ مِنَ الْجَنَّةِ» بخشنده هم به خدا نزدیک می‌شود و هم به مردم و هم به بهشت.

۱-۲ - آقایی در دنیا

امام علی (علیه السلام) می‌فرماید: «سَادَةُ النَّاسِ فِي الدُّنْيَا الْأَسْخِيَاءُ ، وَ فِي الْآخِرَةِ الْأَتْقِيَاءُ» سرور مردم در دنیا افراد بخشنده هستند و در آخرت پرهیزکاران. بخشنده‌گی از ثمرات همدلی است.

۱-۳ - زیاد شدن روزی

^۱ :مشكاة الأنوار فی غرر الأخبار، ج ۱، ص ۴۹۱

^۲ غررالحکم

امام صادق (علیه السلام) از پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) نقل می کند: اطعام طعام، برنده تر و فوری تر است از چاقو در کوهان شتر.^۱

۴-۱ - ناراحتی شیطان

امام صادق (علیه السلام) به اسحاق بن عمار می فرماید: هر چه می توانی به محبین من نیکی کن، پس هر چه مومن به مومن احسان کند صورت شیطان را خراش می دهد و قلب او را مجروح می سازد.^۲

۵-۱ - ورود به بهشت

امام صادق (علیه السلام) می فرماید: وقتی برادر دینی حاجتی نزد مومن آورد، و چیزی پیش او نیست که به او بدهد ولی قلبا با او همدلی می کند، خداوند او را به خاطر همدلی او به بهشت می برد.^۳

۶-۱ - رفع حوائج شخص در قیامت

حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) فرمود: «مَنْ قَضَى لِأَخِيهِ الْمُؤْمِنِ حَاجَةً قَضَى اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِائَةَ أَلْفِ حَاجَةٍ مِنْ ذَلِكَ، أَوَّلُهَا الْجَنَّةُ وَ مِنْ ذَلِكَ أَنْ يُدْخَلَ قَرَابَتَهُ وَ مَعَارِفَهُ وَ إِخْوَانَهُ

^۱ حر عاملی، محمد بن حسن، وسائل الشیعه، جمهوری اسلامی ۱۱، ص ۵۵۵.

^۲ همان، ج ۱۱، ص ۵۹۱.

^۳ همان، ج ۱۱، ص ۵۷۶.

تعاون و همکاری در اسلام و قرآن

یکی از شایسته ترین تعاون و همکاری مردم، با یکدیگر سعی و کوشش برای ایجاد صلح و آشتی میان دوستان و آشنایان است، که در قرآن نیز به این امر، اشاره شده است: «أَتَمَّ الْمُؤْمِنُونَ أَخُوَّةً فَأَصْلَحُوا بَيْنَ أَخَوِيكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ»^۱

خداوند در سوره مائده می فرماید:

«وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ»^۲ و (همواره) در راه نیکی و پرهیزگاری با هم تعاون کنید. و (هرگز) در راه گناه و تعدی همکاری ننمایید.

در این آیه هم جنبه مثبت قضیه و هم جنبه منفی آن بیان شده است و این اشاره به این دارد که تعاون و همکاری باید هم در دعوت به نیکی ها و هم در مبارزه با بدی ها انجام گیرد. مبانی و فلسفه تعاون و همکاری اجتماعی از نگاه قرآن عبارت از اجتماعی بودن انسان و برآورده شدن بسیاری از نیازهای بشر در اجتماع، تعلق اموال و مواهب الهی به جامعه و تمام مردم و مسئله برادری و اخوت دینی است. از آن جا که انسان ذاتاً موجودی اجتماعی است و بسیاری از نیازهایش در اجتماع برآورده می شود؛ لذا ناگزیر از تعاون و همکاری با دیگر افراد جامعه است. و حیاتش به مشارکت اجتماعی او با دیگر هم نوعانش وابسته است. «وَأَطْعِمُوا الْفُقَرَاءَ وَالْمَسَاكِينَ مِنْ إِخْوَانِكُمْ»^۳ اطعام کنید فقرا و مساکین از برادرانتان را. این سفارش به حدی جدی است که قرآن کریم در اموال و سرمایه های توان گران سهمی برای تهیدستان در نظر گرفته است: «وَفِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ لِّلسَّائِلِ وَالْمَحْرُومِ»^۴ در اموال آنها حقی برای سائل و محروم بود.

جامعه بر پایه تعاون و همکاری و همیاری افراد شکل می گیرد. از این رو، نمی توان جامعه ای را تصور کرد که میان افراد آن پایین ترین سطح همکاری وجود نداشته باشد. هر چه سطح تعاون در میان افراد جامعه افزایش یابد، جامعه از ظرفیت و استعداد بیشتری برای رشد و شکوفایی بهره خواهد برد؛ البته افزایش سطح تعاون خود نیازمند زمینه های چندی از جمله افزایش همدلی افراد آن می باشد که تنها از طریق تاثیرگذاری روی بینش ها و نگرش ها امکان پذیر است. به این معنا که افراد جامعه باید از نظر شناختی، عاطفی و رفتاری چنان متاثر شوند که تعاون نه تنها به

^۱ حجرات: ۱۰

^۲ مائده: ۲.

^۳ اشعری قمی، احمد بن محمد بن عیسی، النوادر، ص ۱۸.

^۴ ذاریات: ۱۹.

عنوان یک وظیفه و تکلیف بلکه به عنوان بنیاد روابط اجتماعی و خاستگاه خوشبختی تلقی شود. در این صورت است که افراد جامعه افزون بر همکاری و همیاری و همراهی، در مقام همدلی و همدردی همچون جسمی واحد عمل می‌کنند و درد عضوی همه تن را به درد می‌آورد و تا زمان از میان بردن درد از پا نمی‌نشینند.

از امام صادق (علیه السلام) نیز نقل شده که فرمودند: «المؤمنُ أخو المؤمنِ كالجسدِ الواحدِ، إن اشتكى شيئاً منه وجدَّ ألمَ ذلكَ في سائرِ جسدهِ، و أرواحُهُما من رُوحٍ واحدةٍ!» مومن برادر مومن است به مانند جسدی واحد که اگر عضوی از آن بیمار شود درد و ناراحتی آن را در سایر اعضای آن می‌یابد و بقیه اعضای بدن هم دچار درد و ناراحتی می‌شوند و روح آن دو از یک روح واحد است

تعاون اجتماعی و تأمین نیازمندی‌های فقرا و محرومان جامعه، از مسائلی است که مورد اهتمام ویژه پیشوایان دین بوده است. امام علی (علیه السلام) به مسلمانان دستور می‌دهد که فقرا و محرومان را در زندگی شریک خویش سازید: «وَفُقَرَاءِ الْمُسْلِمِينَ أَشْرِكُوهُمْ فِي مَعِيشَتِكُمْ».^۲ آن حضرت علاوه بر کمک‌های مالی به فقرا، حمایت از اقشار محروم و درمانده جامعه را جزو رؤس برنامه‌های خویش در زمان زمامداری قرار داده بود. ایشان در عهدنامه خویش به مالک اشتر به وی مأموریت می‌دهد که هیچ‌گاه از اقشار محروم جامعه غفلت نرزد و نیازهای آنان را تأمین کند: «ثُمَّ اللَّهُ اللَّهُ فِي الطَّبَقَةِ السُّفْلَى».^۳

تعاون و همکاری جوانان در کلام مقام معظم رهبری

یکی از راه حل‌ها و اساسی‌ترین و منطقی‌ترین و بنیادی‌ترین کارهایی که می‌تواند در این کشور برای استقرار عدالت انجام بگیرد، «تعاون» است. این یک بعد قضیه است و خوشبختانه بعد دیگر قضیه هم این است که همین تعاون می‌تواند کشور را - بخصوص امروز - از لحاظ اقتصادی هم نجات بدهد.

^۱. کلینی، محمد بن یعقوب، اصول کافی، ج ۲، ص ۱۶۶.

^۲. شیخ طوسی، محمد بن حسن، الامالی، ص ۵۲۲، قم، دار الثقافة، چاپ اول، ۱۴۱۴ق.

^۳ سید رضی، محمد بن حسین، نهج البلاغه، محقق، صبحی صالح، ص ۴۳۸.

تاکیدات مکرر رهبر انقلاب اسلامی بر حضور جوانان در عرصه‌های مختلف مدیریتی کشور از آن نکاتی است که نشان می‌دهد عده‌ای هنوز به این باور نرسیده‌اند که جوانان هم می‌توانند سکان هدایت مدیریت کشور را در دست بگیرند و مقام معظم رهبری هر بار در سخنان خود این نکته را گوشزد می‌کنند تا سرانجام گوش شنوایی برای آن پیدا شود.

تعاون و همکاری جوانان از دغدغه‌های اساسی در کلام مقام معظم رهبری، آیت‌الله خامنه‌ای، رهبر معظم انقلاب اسلامی ایران، می‌باشد. در این باره، در یکی از سخنرانی‌های ایشان مطرح شده است که جوانان به عنوان نیروی انقلاب و آینده کشور باید با تعهد و همت بالا در حوزه‌های مختلف به همکاری و تعاون بپردازند. این ایدئولوژی ترویج یافته توسط رهبری به وضوح نشان از اهمیت فعالیت و مشارکت جوانان در توسعه اجتماعی، سیاسی و فرهنگی دارد.

مقام معظم رهبری در سخنرانی‌ها و بیانات خود همواره بر تعاون و همکاری جوانان تأکید داشته‌اند. ایشان به جوانان به عنوان پایه و ستون اصلی توسعه و پیشرفت جامعه اشاره نموده و بر اهمیت حضور و مشارکت فعال آنها در امور عمومی تأکید داشته‌اند. مقام معظم رهبری با تشویق جوانان به ارتقاء دانش و توانایی‌های خود، آنان را به عنوان پیشوایان نو رهنمایی نموده و بر ضرورت گسترش فرصت‌ها و امکانات برای ایجاد فضای مساعد برای رشد و توسعه آنها تأکید نموده‌اند.

همچنین، مقام معظم رهبری در بیانات خود به اهمیت کارآفرینی و خلاقیت در جوانان اشاره کرده و آنان را به تلاش برای ایجاد فرصت‌های شغلی برای خود و دیگران تشویق نموده‌اند. ایشان با تأکید بر اهمیت دانش و توانایی‌های فنی و فرهنگی جوانان برای توسعه کشور، به آنها نصیحت کرده‌اند که با همکاری و تعاون با یکدیگر، به سمت اهداف بلند معنوی و عملی می‌روند و برای رسیدن به جامعه‌ای پویا و پیشرفته باید همدیگر را حمایت و همراهی کنند.^۱

نتیجه‌گیری

با توجه به مطالب گفته شده و بهره‌گیری از آیات قرآن کریم و بررسی بیانات مقام معظم رهبری، این مطلب به وضوح مشخص می‌شود که مقام معظم رهبری به وجود جوانان در جامعه

^۱ منبع: سخنرانی‌ها و پیام‌های رهبر معظم انقلاب اسلامی، سایت Khamenei.ir

بسیار اهمیت داده اند و از نوجوانان می خواهند که تلاش و فعالیت را سرلوحه زندگی فردی و اجتماعی خویش قرار داده و آن را به عنوان چراغ راهنما و الگو در جلوی راه خود قرار داده و بر طبق آن قدم بردارند.

مقام معظم رهبری در بیانیه خود خطاب به جوانان صریحاً فرمودند: «چشم امید به شما جوانها است؛ و اگر زمام اداره بخشهای گوناگون کشور به جوانان مؤمن و انقلابی و دانا و کاردان که بحمدالله کم نیستند سپرده شود، این امید برآورده خواهد شد؛ ان شاءالله». چشم امیدی که رهبر انقلاب به جوانان دارند می تواند حلال بسیاری از مشکلات کشور باشد و تنها کافی است برخی از مسئولین و مدیران با اعتماد به جوانان و سپردن امور کشور به آنان راه را برای روزهای پرامید و موفقیت آمیز هموار کنند. روزهایی که با توجه به فشارهای همه جانبه و روند فعلی، اگر بدون حضور جوانان و نیرو و انگیزه آنها و اعتماد به آنان، فرا برسد ی، شاید چندان امیدوارکننده نباشد.

اگر نوجوانان عزیز کشورمان با تعاون و همکاری به فعالیت ها و مسئولیت هایی که به عهده شان قرار داده می شود بپردازند قطعاً نتیجه مطلوبی خواهند گرفت و می توانند از فکر و ایده دوستان و اطرافیان خود استفاده نمایند و نتیجه دلخواه تری به دست آورند.

فهرست منابع و مآخذ

- ۱- قرآن کریم.
- ۲- نهج البلاغه.
- ۳- اشعری قمی، احمد بن محمد بن عیسی، النوادر، قم، مدرسه الإمام المهدی عج، چاپ اول، ۱۴۰۸ ق.
- ۴- انصاری، مرتضی، کتاب المکاسب، ج ۱، قم ۱۴۱۵.

- ۵- ابن منظور، محمد بن مکرم، **لسان العرب**، دار بیروت، ۱۳۷۵.
- ۶- بخاری جعفی، محمد بن اسماعیل، **صحیح البخاری**، بیروت: دارالمعرفه، (بی تا.) ۷-
- توحیدی، محمدعلی، **مصباح الفقاهة فی المعاملات**، تقریرات درس آیه الله خوئی، قم ۱۳۷۱ ش.
- ۸- تمیدی آمدی، عبدالواحد بن محمد، **غرر الحکم**، موسسه فرهنگی دارالحديث، چاپ هشتم، ۱۳۹۵.
- ۹- دشتی، محمد؛ **نهج البلاغه**، قم، موسسه فرهنگی تحقیقاتی امیرالمومنین، پاییز ۱۳۸۱.
- ۱۰- دهخدا، علی اکبر، **لغت نامه دهخدا**، انتشارات دانشگاه تهران، چاپ اول، ۱۳۸۵.
- ۱۱- سید رضی، محمد بن حسین، **نهج البلاغه**، (محقق، صبحی صالح)، قم، هجرت، چاپ اول، ۱۴۱۴ ق.
- ۱۲- طبرسی، علی بن حسن بن فضل، **مشکاة الأنوار فی غرر الأخبار**، کتابخانه حیدریه، ۱۳۸۵ ق.
- ۱۳- طوسی، محمد بن حسن، **الامالی**، قم، دار الثقافه، چاپ اول، ۱۴۱۴ ق.
- ۱۴- عمید، حسن، **فرهنگ لغت عمید**، انتشارات امیرکبیر، چاپ ششم، ۱۳۷۵.
- ۱۵- فیض کاشانی، محسن؛ **راه نجات**، ترجمه رجب زاده، رضا، منهاج النجات، تهران، انتشارات پیام آزادی، چاپ دوم، ۱۳۶۵.
- ۱۶- _____؛ **محجه البیضاء فی تهذیب الحیا**، قم، دفتر انتشارات اسلامی وابسته به حوزه علمیه قم.
- ۱۷- کلینی، محمد بن یعقوب، **کافی**، (محقق، مصحح، غفاری، علی اکبر، آخوندی، محمد)، دار الکتب الإسلامیه، چاپ چهارم، ۱۴۰۷ ق.
- ۱۸- محمد ابوزهره، **تنظیم الاسلام للمجتمع**، قاهره: مکتبة الانجلو المصریه، (بی تا.)
- ۱۹- مکارم شیرازی، ناصر، **تفسیر نمونه**، دارالکتب اسلامیه، تهران، ۱۳۷۳ ش.
- ۲۰- مقدادی اصفهانی، علی؛ **نشان از بی نشان ها**، تهران، انتشارات جمهوری، چاپ دوازدهم، ۱۳۷۷.
- ۲۱- گلمن، دانیل؛ **هوش هیجانی**، (ترجمه پارسا، نسرین)، تهران، انتشارات رشد، ۱۳۸۳، چاپ سوم.
- ۲۲- جوادی زاویه، سیده معصومه، «**تعاون (همدلی، همکاری)**»، پژوهشکده باقرالعلوم، ۱۳۹۳.